

ANMELDELSER

SINE PLAMBECH: *Global sex. Hvad sexarbejdere ved om kærlighed og kapitalisme*. Hans Reitzels Forlag 2024. 250 sider. ISBN 9788702427639. Pris: 315 kr.

Der er øjeblikke, som når man læser Sines Plambechs *Global sex. Hvad sexarbejdere ved om kærlighed og kapitalisme*, hvor antropologen og antropologien beviser, at mennesker bedst forstås som hele væsener; ikke som tal i en statistik, som abstraktioner i en teori, eller som tvunget ind i snævre termer som ”migrant” eller ”sexarbejder”. *Global sex* handler om, hvordan globale strømninger, migration og økonomi former sex og kærlighed i en verden, hvor ressourcerne er skævt fordelt, og hvor stabilitet er svært opnåelig. Bogen holder sig fra eksPLICIT teori og analyse og baserer sig udelukkende på empiriske fortællinger og ligner derfor umiddelbart ikke en traditionel akademisk monografi. Til gengæld er den et stykke antropologisk litteratur der på en og samme tid er nærværende og dybt funderet i en politisk virkelighed, der lurder under de empiriske beskrivelser. Værket følger kvinderne Sommai, Becky, Vivian og Lom, der alle har solgt sex og er migreret i håbet om at kunne sende penge hjem til deres familier.

Tidligt i værket præsenteres Plambechs notesbøger, som for hende er uvurderlige, altid tæt på. Hun skriver, at hun altid har dem liggende, så hun kan få dem med ud i tilfælde af brand. Intensiteten i måden, hvorpå Plambeck beskriver disse simple objekter, tydeliggør, at bøgerne rummer noget af særlig karakter. Det bliver også klart, at det er fra dem, historierne, vi får fortalt, udspringer. Oplevelser, Plambeck igennem 20 år har lyttet til, været midt i eller har fået genfortalt. Igen og igen har hun sat pen til papir, nye notesbøger er blevet føjet til samlingen og er vokset til en betydelig stabel, som et af billederne i bogen portrætterer. Sidste kapitel i bogen hedder ”Stolt” og starter med sætningen ”Jeg har været igennem alle mine notesbøger”. Stoltheden, som overskriften refererer til, kommer primært fra Sommai. Men man får også fornemmelsen af Plambechs egen stolthed over at kunne give liv, ikke bare til notesbøgerne, men til de fortællinger, de rummer.

Kvindernes historier udfoldes gennem konkrete scener. For eksempel møder vi tidligt Sommai, som Plambeck introduceres for første gang til en middag hos en thailandsk veninde i Thy. Sommai er indledningsvis skeptisk over for den danske kvinde, som pludselig er dukket op. Men gennem bogen tager vi med Sommai til hendes hjemby i Thailand, vi hører om hendes møde med den

danske mand Niels, om hvordan hun flyttede til den anden side af jorden til Thy og efterlod en søn og sine forældre. Gennem årene har hun bygget et liv op i Danmark. Samtidig har hun gennem månedlige overførsler til sin familie ændret vilkårene for dem, der er blevet tilbage i Thailand. Plambeck giver ikke læseren det hele på en gang, man fornemmer en form for kronologi i bogen, selvom hun på ingen måde arbejder med en lige tidslinje. Vi følger hende fra Istedgade til Thy til Thailand. Fra New York til Nigeria til Sicilien. Tilbage og frem i tiden, men under et stramt narrativt greb, der gør, at læseren ikke falder af på turen. Man forstår, at selvom bogen kredser om en håndfuld kvinders liv, udgår der fra Plambeck mange små usynlige tråde af liv. Hun slår dem an, følger dem, ser, hvor de overlapper, hvor de løber parallelt over tid eller følger de samme ruter. Vi hører også, at disse fine tråde til tider kappes over eller forsvinder mellem hænderne på hende. En kvinde holder op med at svare på beskeder. Et liv går tabt i ørkenen.

Fortællingerne samler sig om enkelte kvinders liv, men peger konstant ud mod større fortællinger om migration, gæld, familie og håb. *Global sex* berører derfor også klassiske antropologiske temaer som storpolitik, kolonialisme, kapitalisme, migration, skam, kærlighed og død, men det hele ses gennem kvindernes eller Plambecks egne oplevelser. Hvilket fremstår overbevisende, for fortællinger sætter sig i kroppen.

Kvinderne, vi følger, lever forskellige liv. Sommai er gift og bosat i Danmark. Vivian lever på Sicilien med sin lille søn, i konstant frygt for at blive udvist. Lom skifter mellem livet hos sin familie og som sexarbejder i større byer. Becky mister livet under sit tredje forsøg på at komme til Europa. Fælles for dem er en forpligtelse over for børn, forældre og søskende og en vilje til at bære migrationens omkostninger. Mens jeg læser om deres liv, noterer jeg: "Bogen handler om kvinder, der drømmer om at være langt væk fra det, der betyder mest for dem – deres børn og familie." Det er måske netop denne modsætning, der driver fortællingerne frem. Fraværet er en investering og afstanden et middel til at sikre familien. Bogens argument og analyse er ikke udtalt, men toner frem under læsningen: Kvinderne er ikke agensløse og naive i deres beslutning om at være sexarbejdere. De forstår, hvad det vil sige at underlægge sig en gæld, at aflevere sit pas, at holde sig inden døre et fremmed sted, og hvad det vil sige at sælge sex. Det er heri kvinderne styrke bliver tydelig, de forstår arbejdets omfang og migrationens pris. De har hørt om det i deres landsbyer, der er sat skilte op om faren ved migration i deres hjemland. De har venner og familie, der aldrig kom frem eller hjem igen.

Ved at trække på sin egen slægtshistorie forbinder Plambeck fortidens og nutidens migrationsfortællinger. Hendes bedsteforældre rejste til Sydafrika og

Rhodesia i efterkrigstiden, hvor hendes bedstefar fik arbejde i stålminerne. Dette muliggjorde en hjemkomst og et huskøb i Emdrup, der dannede rammerne for Plambechs eget liv. I dag følger Plambeck den modsatrettede bevægelse: kvinder, der migrerer mod Europa for at skabe muligheder for deres børn. Men hvor kolonitidens migration blev understøttet af imperiale strukturer, foregår nutidens under skærpede grænser og voksende politisk modvilje. Den historiske parallel gør uligheden konkret.

Global sex er et eksempel på, hvordan litterære valg og komposition kombineret med dybdegående empiri kan fungere som analyse i sig selv. Bogen står som et stærkt indspark i debatten om sexarbejde og migration ved konsekvent at nægte at reducere kvinderne til ofre eller entydige kategorier. Den minder os om, at antropologiens styrke ikke nødvendigvis ligger i eksplicit teoretisk kompleksitet, men i evnen til at indgå i relationer med de mennesker, vi studerer – og i at lade deres fortællinger stå med en klarhed, der hverken moraliserer eller romantiserer.

Maria Koizumi Lindhardt
Ph.d.-studerende

Institut for Kommunikation, Københavns Universitet

STINE GRØNBÆK JENSEN: Livtag med fortiden. Når børnehjemsbørn erindrer. Aarhus Universitetsforlag 2022. 372 sider. ISBN 978 87 7219 314 4. Pris: 299,95 kr.

Som med 'prygleraffæren' i slutningen af 1960'erne rejses der jævnligt sager om kritisable forhold, der kortvarigt er i det offentlige søgelys for herefter at glide tilbage i glemsel, mens forholdene forbliver mere eller mindre uændrede (s. 317).

Sådan skriver Stine Grønæk Jensen i epilogen til sin uheldigvis noget så relevante bog *Livtag med fortiden*. Siden årtuskiftet har flere forskellige sager, der portrætterer kritisable forhold, fået mediernes opmærksomhed. I 2021 kom dokumentaren *Nødråb fra børnehjemmet*, i 2024 den omtalte dokumentar *Et helvedes børnehjem*. I 2025 dækkede blandt andre *Frihedsbrevet* problematiske forhold såsom økonomisk svindel, bandemedlemmer, der bijobbede som pædagoger, og tvivlsomme bagmænd, der drev botilbud. Men på trods af det betydelige vidnesbyrd, som de mange sager, der ser dagens lys, udgør, lader det til, at vi som samfund lader den vigtigste pointe passere forbi os. Men det gør Grønæk Jensen ikke, for som hun følger den ovennævnte sætning op med: "For øjnene af os formes mennesker, som livet igennem bærer deres erfaringer med sig, og som måske engang på passende afstand af det hændte vil hæve deres stemme

og endelig blive hørt” (s. 317). Netop hvordan erfaringer *erindres* af tidligere børnehjemsbørn i årtierne efter 2. verdenskrig, er bogens omdrejningspunkt.

I bogens introducerende del bliver de centrale temaer kridtet op. Læseren bliver introduceret til omdrejningspunktet for det antropologiske feltarbejde, bogen bygger på: Danmarks Forsorgsmuseum i Svendborg. Dernæst bliver vi introduceret til det, som kan synes uundgåeligt for mange tidligere børnehjemsbørn i løbet af deres senere liv – aktivt at skulle arbejde med sine erindringer fra dengang, man boede på børnehjem. Bogen arbejder med tre centrale erindringsformer: 1) Autobiografiske erindringer: arbejdet med vores erindringer gennem de historier, vi fortæller andre og os selv. 2) Delte erindringer: de fortællinger, vi deler med andre i sociale fællesskaber om en fælles fortid. 3) Kropslige erindringer: de rutiner og sanseindtryk, erindringer har medført.

Dernæst sætter forfatteren erindringsarbejdet hos de tidligere børnehjemsbørn fra efterkrigstiden i kontekst af den meget omtalte sag om Dreng- og Skolehjemmet Godhavn, som i 2019 kulminerede med en officiel undskyldning på vegne af Danmark fra den dengang nyvalgte statsminister Mette Frederiksen til de drenge, der måtte leve med det massive svigt og det misbrug, som de oplevede på Godhavn. Netop denne sag og Landsforeningen Godhavnsdrengenes kamp for at få en officiel undskyldning af Danmark er et gennemgående tema i bogen. Det er det, da sagen udover at give tidligere børnehjemsbørn i efterkrigstiden en politisk stemme i den offentlige debat, de ikke førhen har haft, gør det muligt for disse tidligere børnehjemsbørn at holde deres erindringer op imod det, der nu har taget fysisk form i den brede offentlighed: Godhavn. Dermed skabes der grobund for, at disse erindringer, der førhen har været henvist til sind og krops mørkeste afkroge, nu kan arbejdes med mere aktivt, og Godhavn begrebsliggøres hermed som et specifikt ’erindringssted’. Løbende videreudvikler Grønbæk Jensen sit erindringsmæssige begrebsapparat med udgangspunkt i fællestræk fra de tidligere børnehjemsbørns erindringer. Hun præsenterer blandt andet læseren for ’sorgløse erindringer’, der dækker over erindringer fra børnehjemstiden, der har karakter af manglende kærlighed og omsorg, og ’slægtsløse erindringer’, der beskriver en erindringsmæssig uvished angående ens familiemæssige ophav. I forlængelse heraf præsenteres også ’hjemløse erindringer’, der dækker over den erindringsmæssige erkendelse af ikke at høre til noget sted. De erindringer, der ikke nødvendigvis har plads i de tidligere børnehjemsbørns autobiografiske erindringer, men som stadig har en signifikans, begrebsliggør hun som ’fragmenterede erindringer’. Mange tidligere børnehjemsbørn har også en del erindringer, hvis spor med årene er udvisket – dette italesættes som ’spørløse erindringer’. Når tidligere børnehjemsbørn præsenterer andre for deres ubehagelige erindringer, oplever de nogle gange, at folk sår tvivl om disse

erindringer, så disse erindringer bliver til 'mistænkeliggjorte erindringer'. De erindringer, der for de tidligere børnehjemsbørn indikerer, at de er anderledes, præsenteres som 'stigmatiserende erindringer'.

I bogen møder vi løbende forskellige mennesker, der har det tilfælles, at de alle har boet på børnehjem i efterkrigstiden. Mange af dem deler forfærdelige oplevelser, der har sat dybe spor i dem: omsorgssvigt, vold (både psykisk og fysisk) og seksuelt misbrug. Men vi møder også skæbner, der blev skånet. Folk med en opvækst på børnehjem, som de er meget taknemmelige for, og som har dannet grobund for livslange relationer med dem, som var deres omsorgspersoner på børnehjemmet dengang. Netop dette bliver understreget som en vigtig pointe at få med, hvis man ønsker at skabe et retvisende billede af det landskab af erindringer, de tidligere børnehjemsbørn udgør. Sideløbende med at vi bliver præsenteret for disse forskellige individer og deres oplevelser, analyserer Grønbæk Jensen nøgternt deres erindringsarbejde, hvordan de søger mod erindringsfællesskaber både i foreninger og i Facebook-grupper, og hvordan dette påvirker deres erindringsarbejde, samt hvilke specifikke erindringspraksisser deres erindringsarbejde udgør. Grønbæk Jensen inviterer løbende en håndfuld tænkere til at bistå sig i sin erindringsanalyse, hvilket spænder fra Daniel Miller og Ida Wentzel Winther til Maurice Merleau-Ponty og Signe Howell. Hun trækker blandt andet på Millers "objektiveringsprocesser", et begreb, der forklarer den formning af selvet i hjemmets indretninger og praksisser, der sker, og drager parallel til erindringsarbejde som en objektiveringsproces: Det er, når erindringer tager form af narrativer eller ydre form af materielle objekter, at man kan interagere med dem. Ligeledes inddrager hun Winthers begreb "hjemliggørelse", hvortil hun bruger en af sine egne informanternes erindringer som analytisk modstykke – fra der, hvor vedkommende boede, før vedkommende endte på børnehjem – det kunne hun passende have kaldt "uhjemliggørelse". Grønbæk Jensen trækker i bogen løbende på Merleau-Ponty, især i forhold til erindringer af kropslig karakter, men bruger ligeledes hans forståelse af "perception" netop til at beskrive, hvordan erindringer danner forståelser. Hun bruger også blandt andet Signe Howells begreb "slægtgørelse (kinning)", der rammesætter slægt som en praksis, der gøres, fremfor en biologi, der definerer, og er udvundet fra hendes forskning baseret på adoptivforældres inklusion af adoptivbørn i familien. Grønbæk Jensen operationaliserer begrebet i en analyse af sine informanternes erindringer angående manglende tilknytning til deres biologiske ophav, og hvordan dette leder til forsøg på at slægtgøre ustabile relationer med mennesker fra barndommen.

De empiriske beskrivelser af de erindringer, man som læser bliver præsenteret for, og de antropologiske analyser af disse erindringer er både rigt og dyb-

degående, og netop de empiriske analyser er bogens mest signifikante bidrag til antropologien. Det er bidrag i forhold til yderligere forskning, der berører individer, der har boet eller stadig bor i det, der i dag hedder børne- og ungehjem, hvor erindringer spiller en analytisk konceptuel rolle, men ligeledes også til antropologisk forskning mere generelt, der konceptuelt vedrører erindring. Ydermere er et betydeligt bidrag ligeledes, hvordan forfatteren formår at skabe bro mellem et rigt teoretisk grundlag, og hvordan dette kan forstås i analyser af erindringer. Grønbæk Jensen udarbejder ligeledes et fremragende begrebsapparat til empirisk at beskrive erindringer, som andre forskere kan trække på for at drage empiriske paralleller, og netop her er der rent akademisk overladt noget til fantasien. Disse forskellige former for italesættelse af erindringer fungerer nemlig mest af alt som redskaber til empirisk beskrivelse fremfor som begreber, der kan operationaliseres til erindringsmæssige analyser.

Men ikke desto mindre formår Grønbæk Jensen ikke bare at analysere, hvordan erindring bliver gjort, men ligeledes hvilken kraft erindring kan have. Bogen formår derved at præsentere dybdegående, ærlige og nuancerede empiriske analyser af tidligere børnehjemsbørns erindringer, og hvilken indflydelse disse erindringer har haft.

Shahan Haji

Erhvervs-ph.d.-studerende

Pædagogisk antropologi, Lefvællesskabet MerVib og Aarhus Universitet